

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU

Pojedini broj stoji 1 dinar

MALI ISTRANIN

GOD. VI.

VELJACA 1935.

BROJ 6.

Mala pošta

Osnovna škola, Orehovica. Ne možemo, nažalost, udovoljiti molbi, jer od starih godišta nemamo više niti jednog primjerka. Sve smo preostale primjerke razaslali u reklamne i propagandističke svrhe.

Arh. I. Marčelja, Zagreb. I Vama, moramo odgovoriti isto. Sve smo pretražili, da bi Vam našli zatražene brojeve, ali uzalud. Zadržali smo si samo po 25 komada od svakog broja lanijske (1933/34.) školske godine, a drugo smo sve porazdijelili.

Josip Poletti-Kopešić, Zagreb. Nijesi ti prvi, koji si nas umolio, da bismo veselo zgrade majmuna Kloka izdali u posebnoj knjižici. Međutim smo baš nakon primitka Tvoje upita konačno odlučili, da poradimo na tom. Inače nas Tvoja pisma i odgonetke vrlo veselo. Savjesno rješavane i nadasve uredno pisane. Zaslužio si zaista nagradu, pa dodi u naše uredništvo, da je podigneš.

Blaženka Fabri, Beždan. Hvala lijepa na pozdravima. Ti si, kako vidim, već dobrano narasla, kada znaš već tako lijepo pisati.

Josip Opatić, Rab. Molimo Vas da nam svakako pošaljete opis, kako je ispala predstava Izdajice, a ujedno nam pošaljite koju snimku malih glumaca za naš list.

Dušan Mihelić, Daruvar. Predstavu možete prirediti samo u zajednici sa svojim učiteljstvom, koje vas mora u svemu rukovoditi. Inače ne ćete moći uspjeti.

Rudolf Hečak, Ivaničgrad. Ide li naš list i u Italiju? Da! Na koji način ne mogu Ti ovdje reći. Naša ga djeca u Istri svakako čitaju, iako krišom, pod večer uz svoja topla ognjišta. Pročitat će oni tako i ovo Tvoje pitanje i ovaj moj odgovor.

Mirko Benazić, Slav. Bred. Četvrto i peto godišta, uvezano ujedno, nemamo više. Imademo samo peto godišta neuvezano, no na želju možemo ti ga dati uvezati. Stojati će 15.— Dinara. Javi nam želiš li ga.

MALI ISTRANIN

GOD. VI ZAGREB, VELJAČA ŠKOL. GOD. 1934/35 BR. 6

Iva iz Pazina

Pobjegao je pred bijesom silnika. Došao je u naše selo. Bilo mu je dvanaest godina, a bio je lijep i zdrav dječak opaljena lica. Svi su rekli: mora da je nekud s mora. Go i bos nije bio, ali je malo odjeće bilo na njemu kad je došao k našem susjedu da služi. Čuvaće krave. Priča, da je sada zadovoljan i sretan što se svega riješio. Teško se domogao slobode, ali sve je prošlo i sada je sretan. Katkada postane sjetan i tužan. Veli, sjetio se majke, koja mu je na rastanku rekla: »Reci svojim dobrotvorima sve naše jade! Reci, ne boj se! Sve su nam uzeli! Mi smo ostavljeni! Mi smo nemoćnici! Podjarmljeni!...« Kad se prviput sastao s nama rekao je da ga zovu Iva. Naravski, da smo mi htjeli sve znati pa smo ga pitali: otkuda je, koga ima, kako je došao k nama i drugo.

»Ja sam iz Pazina iz zarobljene Istre! Zovite me Iva iz Pazina«, rekao je on.

I otsad ga drukčije nismo zvali, nego Iva iz Pazina. Kako rekoh, čuvao je krave našeg prvog susjeda. Biće vam odmah jasno, da smo nas dvojica doskora postali najbolji prijatelji. Ja sam polazio školu. Četvrtkom i nedjeljom, a to je on dobro znao, bijah slobodan. Iva bi svakog jutra, iza kako bi prošla rosa, tjerao susjedove krave. Četvrtkom i nedjeljom kucnuo bi na naš prozor i viknuo:

»Martine, gremo na pašu!«

Naše krave nismo tjerali na pašu, ali otkada je došao Iva, ja sam neprestano molio oca, da mi dopusti istjerati i naše krave barem nedjeljom. Uspio sam. Nedjeljom, čim bi Iva viknuo: »Martine, gremo!« ja bi skočio pa odvezuj krave i tjeraj na pašnjak. Došav tamo, našli smo više pastira što mladih, što starijih. Svi smo se družili s razlikom, da smo mi mladi morali paziti i odvracati blago starijih pastira. Iva smo jako vo-

Ijeli. Govorio je nešto drukčije, nego mi, no njegov »ča« smo razumjeli. Znao nam je tako lijepo pripovijedati o svojoj nesretnoj Istri. Saznali smo, iz njegova pričanja, da su on i njegov otac pobjegli pred Talijanima. U Zagrebu mu je otac zaposlen u jednoj tvornici, a njega je jedan očevo prijatelj, sin našega susjeda uputio svome ocu u naše selo. Ovdje će ostati do četrnaeste godine, a onda će u zanat.

»Kad svršim naukovanje, vratiću se u Pazin; jer tamo me čekaju majka i baka« govorio je Iva.

»A, zašto su njih dvije ostale tamo? Zašto nisu i one došle k nama?« pitali ga pastiri.

»Ma, ča ćete, imamo mi tamo kućicu i nešto zemlje. Moraju one to da čuvaju. Da su i one pošle s nama mahom bi se u našu kućicu uselio kakav Talijan, a to se mora zapriječiti.

»Iva, ti si morao ostati tamo, da čuvaš djedovinu i ne pustiš, da se oni naseljuju!«

»Da, ali nisam mogao više podnijeti one uvrede i batine, koje smo dobivali moj otac i ja.«

»Što, tukli su vas?!«

»Da, da!« . . .

»Čujte«, reče Iva.

»Moj otac je znao prilično talijanski. Ja talijanski uopće nisam znao; tek nekoliko riječi i to samo one, kojima smo ljutili Talijanaše.

Jednoga dana dodu k nama karabinjeri i povedu oca i mene u kasarnu. Stadoše nas ispitivati za neke knjige, koje da ima moj otac, a koje je primio iz Jugoslavije. Ispitivali nas talijanski, a moj otac ni riječi da odgovori.

— »Što, ne znaš talijanski, ti slavenska huljo«, viknu jedan karabinjer i gurnu oca kundakom. Ja vrisnuh, a otac samo stisnu zube i reče:
— Neznam! . . .

— Neznaš! i opet htjede da udari mog oca, ali ja skočih, uhvatim mu ruku i zagrizoh u nju. Karabinjer jauknu i baci me svom snagom pod stol. Čuo sam, kako je moj otac rekao:

»Neznam, . . . i ne ću da znam!

Strpaše nas u zatvor. Sutradan nas pustiše. Kuća nam sva prebacana. Tražili su knjige. Ne nadoše ih.

Evo nas danas među vama. Tu je naša domovina, tu je sloboda i ljubav, tu se rodi Sunce i nesretnoj Istri.

*

Drugom zgodom nadosmo se opet na pašnjaku. Iva je meni još mnogo toga pripovijedao o svojoj Istri, o nesreći koja ju je stigla, o svojoj majci i drugom. Ja sam opet to prepričavao našim drugovima. Jednoć mi je Iva kazivao i jednu pjesmu o Istri. Meni se pjesmica vrlo svidjela pa sam taj put na pašnjaku rekao:

»Znate drugovi, naš Iva znade pjesmu o Istri. Vrlo je lijepa, a znade ju i pjevati!«

»Hajde Iva, kazuj je i nama! Nauči nas pjevati!« povikaše pastiri.

Iva je duboko uzdahnuo i počeo:

Istro moja, tugo naša
U srcu te nosim svom,
Najljepša si za me zemlja
Na tom moru Jadranskom!

Toga dana smo svi mi na pašnjaku pjevali tu pjesmicu, a danas ju znade cijelo naše selo. Nije čudo, kada momci na večer obilaze selom, da se sjete našeg Iva i njegove zarobljene Istre, jer se čuje:

Istro moja, tugo naša

Martin Fuček

Pjesma pogaženih

Na Sniježniku, na Učki, na
Soči mi čekamo zoru.

Roblje — ljudi
Na rodnoj grudi.
U tišini, u samoći
Mi kupimo suze, mi hranimo boli,
Naše sree ne zna da prašta i moli,
U njemu se kriju otrovnice guje —
Mač osvete kuje.

Ostavljani sami na eruu bespuću . . .
Ne znamo za crkvu,
Ne znamo za kuću — —
Molitve su naše samo kletve jake . . .
Sve kućice male pokraj sinjeg mora
Ispod lomnih gora
Kolijevka su listom za nove junake.

Mi smo mirni, tihi ko robovi vajni
Skupimo se u se, nema od nas daha,
Ne damo ni glasa niti pjesmi maha,
Krijemo u srcu gorki plamen tajni . . .
I kad sve prekupi, kad nam bude dosta
Nepravda i zlobe tudinskoga gosta,
Sa mačem u ruci postaćemo vuci,
Presječ ćemo lance i okove krute,
Tražit gorske staze i skrovite pute
Dignut moćno ruke
Razvićemo barjak — poći u hajduke!

Rikard Katalinić Jeretov

Šibicama smo vas odhranili djecu moja...

RUDOLF LOIDL, pošt. čin. u miru
dugogodišnji tajnik Hrv. činovn.
kluba »Istra« u Zagrebu

Gledam sa znatizeljnom, što li će to ispasti. I vidim: čitavi paket nekadašnjih šibica Družbe Sv. Ćirila i Metoda, s trobojkom i napisom: »Zora puea bit će dana. Žigee Družbe Sv. Ćirila i Metoda za Istru. Narod bez škola jest narod bez buduénosti«.

Nešto kao da me zazebló oko srca. Slatka spominjanja na ona davna vremena, dok smo se još šibicama borili za svoj narod, za svoju Istru.

— Gledajte gospodine! Na stotine sanduka sam ih ja sam raspaćao sa svojim drugovima. Kad se radilo o našoj pravednoj stvari, o našoj Istri, nitko se od nas nije stidio šibice prodavati. Na svaku kutijicu pri-raćunali bismo po par filira i onda čistu dobit slali vama u Istru. Za naše škole u Istri i za odgoj naše djece u njoj. Evo, tu su potvrde, tu pisma i izvještaji Družbini iz onih godina... — rasprićao se gospodin Loidl.

Listam: čitav kup savršeno vodjenih knjiga sa svim blagajničkim priložima, potvrde i pisma Dra. Dinka Trinajstića, Dra. Janežića. Družbinog blagajnika, tajnika Viktora Cara Emina i drugih.

»Hrvatski činovnički klub Istra« zvalo se je društvo.

Čitam tko je sve bio članom društva, tko je sve darivao. Nailazim na cijeli niz imena ljudi, koji danas stoje na najvišim položajima, savjetnici, nadsavjetnici, ministarski inspektori... Tada su još bili sasvim mali činovničići, pripravnici i pitomeci, kojima nije bilo baš lako usteg-

— Kuc, kuc..., netko je lagano pokućao na vrata.

— Naprijed!

Na vratima se pojavio stari gospodin, ljubazan i nasmiješen, lijepe kovrčave prosijede brade, noseći pod pazuhom pomno složeni zamotak.

— Vi ste urednik »Malog Istranika«, gospodine? — upita.

— Jest, ja sam!

— A ja sam Loidl, poštanski činovnik u mirovini. Moja kćerka, iako više nije dijete, drži Mali Istranik, pa ga i ja vrlo rado, svaki puta kada dodje, pročitam. Morate naimne znati, da sam ja prijatelj Istre, koja mi je još od mladih dana neobićno sreću prirasla.

— Hvala Vam lijepa, gospodine Loidlu!

— Donijeh Vam evo nešto, što će Vas bez sumnje zanimati — reće ljubazni gospodin Loidl i stane odmatati zamotak.

nuti onu krunu, onih 10, 20, 50 filira. A ipak su davali s nekim oduševljenjem, s nekim rodoljubnim zanosom, s nekom živom vjerom.

— Da, vjerom, gospodine, jer Istra je bila naša religija, koja nas je sve prožimala, preporod njezin narodni i spas našega naroda u njoj bijaše naša najveća želja, najveća čežnja. —

Listam dalje. Jedan račun, jedna potvrda. Jedan sanduk tambura poslan je na naslov Dra. Dinka Trinajstića u Pazin za djake naše hrv. gimnazije u Pazinu. Plaćene su tambure, plaćeni svi troškovi podvoza, plaćen otpremnik, plaćeno sve, samo da ne bi oni naši mladi pazinski djaci ni jednog novčića izdali...

Nisam mogao dalje. Oči mi se zalile suzama. Kako i ne bi. Tako se dobro sjećam tih tambura. Znam, kad su stigle i kad smo ih prvi puta primili u ruke. Profesor Žic nas je podučavao, a kasnije nadareni šestoukolac Brnobić. Koliku su nam radost priredile...

— Evo i ovo smo poslali Đačkom pripomoćnom društvu u Pazinu za školovanje naših daka. — nastavlja je gospodin Loidl, redajući potvrde: Na Ivana Kosa, ravnatelja gimnazije, dne 18. listopada 1902. 100.— kruna, 13. kolovoza 1903. 150.— kruna, na Đačko pripomoćno društvo u Pazinu 200.— kruna, pa opet 200.— kruna, pa opet 100.— kruna, pa opet 130.—, pa 100.—, pa 84.—, pa 245.— kruna i tako dalje svega ukupno za par godina oko 6.000.— kruna...

Ja sam ga slušao i slušao, dobrog starog gospodina i zamislio se nekud daleko... »Đačko pripomoćno društvo u Pazinu«. Tko ga se od nas daka pazinskih ne sjeća. Djeca siromašnih istarskih kmetova, nikad se ne bismo bili iškolali, nikad na noge postavili, da nas nije ono podupiralo...

I kad smo mi ono, svakog prvog u mjesecu dolazili k blagajniku, gospodinu Cucančiću, da podignemo, tko 5.—, tko 10.—, tko 20.— kruna potpore, nijesmo ni izdaleka slutili, tko nam ih šalje, tko ih je za nas negdje daleko u Zagrebu sabirao, tko ih je sebi od ustiju otkidao, da ih nama, malim sokolićima istarskim, pošalje.

A sada, nakon 25 godina, predamnom je otvorena knjiga, koja mi govori sve. Filir po filir se za nas sabiralo. Kutiju se po kutiju šibica prodavalo, da se za nas nešto skupi, da nas se lakše othrani, da nas se lakše na noge postavi...

— Hvala Vam, gospodine, — jedva sam izustio, jer me nešto počelo daviti u grlu. — Hvala, gospodine i Vama i svima onim znanim i neznanim, za sve njihove žrtve i žrtvice...

— Ništa, ništa gospodine, mi smo samo vršili svoju patriotsku dužnost — odvratiti stari gospodin i onako skromno i ljubavno kako je ušao, oprostivši se, izade...

Ostao sam duboko zamišljen nad starim tim i požutjelim papirima, nad potvrdama, Družbinim izvještajima i hrpom Družbinih šibica...

U duhu mi pred očima iskrsnuše sve one naše nebrojene škole: u Baderni, u Puli, u Vabrigi, u Fapcima, u Buzetu i redom u 76 naših mjesta, sela i seoca, koje su naši rodoljubi skupljajući novčić do novčića gradili. Pa oni naši krasni Narodni domovi, sva ona naša velebna zdanja, sva ona zemlja naša, na kojoj se još i danas, narod naš grčevito drži, šiban i bijen svakom nevoljom.

Sve je to naše, sve je to našim žuljevima, našom krvavom mukom sazdano i nitko do Boga nema prava, da nam to otima, da nam to ruši, gazi i uništava. Jer to je naša krv, to su naši žulji, naše žrtve, žrtve cijeloga našega naroda, koji je od ustiju otkidao sebi i za sebe, a ne za bogzna kakovu klatež talijansku s druge strane mora.

I ako ima Boga, ako ima pravde, ona će konačno morati pobijediti...

A čestiti i skromni gospodin Loidl neka nam ne zamjeri, što smo dobrotom jednog njegovog prijatelja došli do njegove slike, pa ju ovdje objelodanili; i njegovo ime spomenuli. Ali nijesmo mogli sreću odoljeti, a da ga ne prikažemo i stavimo ga kao svijetli primjer onim najmladima, koji se oko nas kupe...

Ernest Radetić

Gradiću moj lipi

Gradiću moj lepi spod visoke gori,
Gradiću moj beli, teška bol me mori
Moral san te pustit sa maminin grobon,
A sreće mi vavek tuguje za tobom...
Kemu san te pustil, grade...
Kad san šal po svete 'z rojenega dvora,
Kemu san te pustil va 'noj škuroj tmice?
Pustil san te suncu i kalebu tice.
Svetlo moje duši i plamiku nade
Majestralu z mora pustil san te grade.
Kada sunce shaja vaje posle zori
Tvoj te sin pozdravlja tamo spreko gori,
Kad kaleba vidiš kako se zdiguje
To ti moje sreće za tobom tuguje,
A majestral z mora kad po tebi puzi
To ti on prinaša moje gorke suzi,
Gradiću moj lepi spod visoke gori
Pusta moja sreća teška bol me mori!

Rikard Katalinić Jeretov

Nadmudrivanja

(Šaljiva pitanja)

1. Tko peče bez ognja?
2. Kriv je, a još nigda nije bio osuđen.
3. Gdje raste najbolje vino?
4. Koje odijelo nije ni najmanje rastrgano?
5. Tko je u jutro najbolje volje?
6. Sto kila hrane, a dvjesto kila soli, pa još nije slano, što je to?
7. Gdje je kolač najsladi?
8. Čija kuća ne plaća nikakvog poreza?
9. Kada zeca bole zubi?
10. Na stolu je gorilo osam svijeća. Došao čovjek i utrnuo dvije.
Koliko je svijeća ostalo?

(Odgovore vidi na str. 95)

Borba za opstanak u zimskoj prirodi

Snijeg je pokrio brda i doline. Sve se bijeli. Nad krajinom poletilo jato vrana. Letjele su isprva visoko, kao male crne točke pod sivim nebom, no kasnije se stadoše spuštati sve niže i niže, pomno motreći ne bi li negdje opazile štogod, čime bi se mogle nahraniti. Ništa im nije izmaklo oku, svaki su malo tamniji prostor u snijegu pažljivo promotrili. Bile su gladne, već nekoliko dana nijesu se pošteno nasitile. Snijeg je njihov najveći neprijatelj.

— Kra, kra — oglasila se najstarija vrana, — strašno je to, kad zamete snijeg. Oh, kako bi mi sada dobro došla večera. Onako, kakav komadić svježeg mesa, to bi fino bilo.

— Eh, gdje su ona lijepa vremena, kad smo se ljeti gostile, — javi se druga — sline mi se cijede niz kljun, kad se samo sjetim onih dana.

Mlada, crnim ljeskavim perjem, pokrivena vrana stala ih je hrabriti.

— Ne jadikujte stare vrane. Život je borba. Moramo se boriti i izdržati ove teške dane, da možemo dočekati ljepše. A ljepši će dani svakako doći. Hej, što li će biti divno u travnju, u svibnju, kad se šuma zazeleni, kad bude sve vrvilo od mladih zeceva. Juhaj, što li ćemo mastiti bradu...

Zekonja je cijele ove zime pomalo pobolijevao. Za velikoga jesenskog lova prostrijelili su loveci nogu, pa je i sad osjećao, kako ga nešto u njoj trga. Teško je bježao. Pod Crnim vrhom imao je krasan brlog, dobro sakriven pod smrekom, udoban i topao. Nikako mu se nije dalo van iz ležaja.

Jučer cijelog dana nije ništa jeo, pa mu je danas tako krulilo u želucu, da više nije mogao izdržati. Morao je poći tražiti hranu. Znao je mjesto, gdje je bilo još nekoliko na pola isušenih glavica kelja. Trebalo je samo odgrnuti snijeg. Mjesto nije bilo daleko, a put mu je bio dobro poznat.

Zekonja se izvukao iz svog brloga. Postajkujući svakog časa i oprezno se ogledavajući na sve strane, skakutao je po snijegu. Šuma se je bijelila, nigdje nije bilo vidjeti neprijatelja. Da se je makar najsitnija grančica otkinula on bi je bio čuo, toliko je načulio uši.

Siromah nije ni opazio dušmanina, koji je na njega vrebao s grane. Bio je tvorac, koji se uzverao na stablo i ostrim svojim okom pazio na plijen. Kad se zec približio tvorac se strelovitom brzinom sklizne sa stabla i već mu je bio za vratom. Zekonja cikne i pokuša pobjeći, ali bilo je već prekasno. Bijeli mu je dušmanin zadro oštre zube u vrat. Krv je štrcnula, a on ju je sisao, sisao tako požudno, da nije ni kap propala, da se nije ni najmanja mrlja poznala na bijelom snijegu.

*

Vrane su letjele nad šumom. Najednom jedna vrana veselo zagrakta. Tako veselo grakće vrana samo kad vidi hranu. Na snijegu je opazila mrtvoga zeca. Bacila se na njega, a sve druge za njom. Za čas je na mjestu, gdje se pred nekoliko trenutaka odigravala borba na život i smrt između tvorca i zeca, ostala samo hrpa oglodanih kostiju i komadić kože. Gladne su vrane pojele sve do zadnjega komadićka.

Nad tihom, sniježnom bjelinom pokritom, krajinom letjelo je jato sitih i veselih vrana. U svome duplju oblizavao je krvnik tvorac svoje bijele brkove. Zečji je brlog pod smrekom, na Crnom vrhu, bio prazan...

Krvava je i okrutna borba za opstanak u zimskoj prirodi...

Ivica Kestrančić

Istarski gradovi

Istarska naša sela i gradovi

Po gorama ko stada raštrkani,
Uz nove kao biser nanizani:
Jeleni šumski, morskj galebovi!

Najmlada vi ste, djeca još nejaka

Hrvatske majke, B'jedni ste i sami.
I ruka vas je pritisnula jaka.
I tuđinska vas čarobnica mami.

Po vama podoh s očajem sred duše,

S gujevom u sreću. — Al se i razvedrih.
Panj još pupi. Izdanci su jedri.

Odasvud Učku vidim gdje iz tmaše

Dže se, sija vrhovima svim;
Pa čak i šutnjom veli: «Djeco, bdim!»

Vladimir Nazor

Vrabac i lastavica

Mala istarska kućica visoko nad morem. Prijatna, umiljata, sakri-vena među lovorjem. Dolje u nizini bijeli se Opatija, naša draga izgu-
bljena Opatija. U Opatiji još se smije sunce po žalu, ali gore, na v a n j-
š é i n i, već se hladni vjetar igra među granjem. Po kući, visoko nad
morem, pale su lastavice. Jedna lasta evrkuće živo i okreće se na strehi.
Gleda ju vrabac, još i čavrljiviji od nje, pa je upita:

— Kuda lastavice?

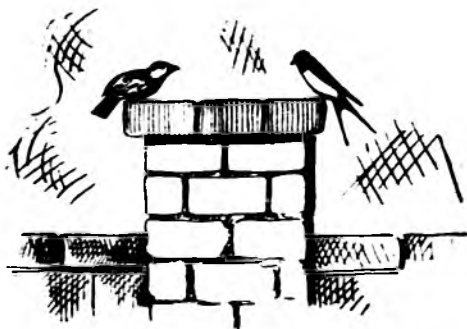
— Na jug! Zar ti nećeš na jug? Zar ćeš ovdje da dočekaš zimu.

— Ta što ću tamo na onom dalekom jugu? I ovdje je lijepo, i ovdje
je jug. Čemu da bježim odavlen?

— Nije još ovdje pravi jug. Ovdje mora da je zimi hladno, a i hrane
sigurno nema — zacvrkuta lastavica.

— Seko lasto — odgovori joj žagorni vrbac — ajde putuj sretno,
a ja ti ne ostavljam ni ove strehe, ni ove istarske kućice, sve da znadem
da ću ovdje i poginuti. Ne ostavljam svog milog Zavičaja, jer hoću da
s njime trpim i stradam i da čekam bolje i srećnije dane.

R. Katalinić Jeretov

SEKA I MAČE

Našo seko crno mače
Ispred vrata gorko plače:
»Zašto mene, seko, tučeš
I za repić tanki vučeš?

A kad tebe mama tuče,
Što ti, seko, tada veliš,
Zar se jadu svom veseliš?...
Tad se samo kuka, huče.

Rep me puno, puno boli,
Zato tebe maca moli:
Nemoj, seko, mene dirat,
Mačju ću ti pjesmu svirat.

Seka luda mače draži
I inata navlaš traži.
»Baš kad hoćeš, seko, rata,
Ćućeš što je mačja plata!»

Pa šapicom nju ogreba:
»Tako, seko, tebi treba!«
Plače seka — plače mače
Dok se boli izjednače.

Knin

Niko P. Škovrlj,
škol. nadzornik.

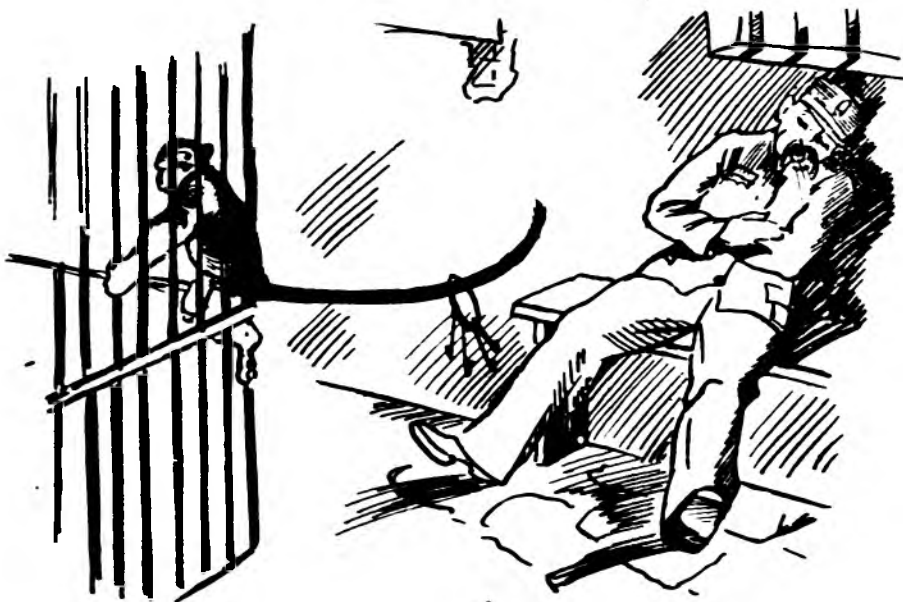

Majmun Klok, mali Jožić i njihove vragolije

Ratni sud nije poznavao šale. Svaki buntovnik koji je bio uhvaćen, bio je strpan u zatvor, a svaki kolovoda i oficir, bio je bez smilovanja osuđen na smrt.

Svi mi znamo, kako su buntovne čete imenovale Kloka generalom pa mu čak i nekakvu medalju objesile oko vrata. Kamo sreće, da nisu. Prijeki sud održao je još iste večeri sjednicu i donio jednoglasan zaključak, da se i majmun Klok i Jožić kao opasni vode pobunjene vojske imaju bez odgadanja već sutradan u ranu zoru ustrijeliti. Odmah im je pročitana osuda i oni su strpani u tvrđavni zatvor, svaki posebno, iza rešetki.

Strašna je to bila noć. Klok je uzrujano skakao po svojoj ćeliji i kao da mu nije bilo toliko žao sebe, koliko Jožića neprestano je pružao šapu kroz rešetku domahujući Jožiću, koji je sav utučen gledao iz svog kaveza.

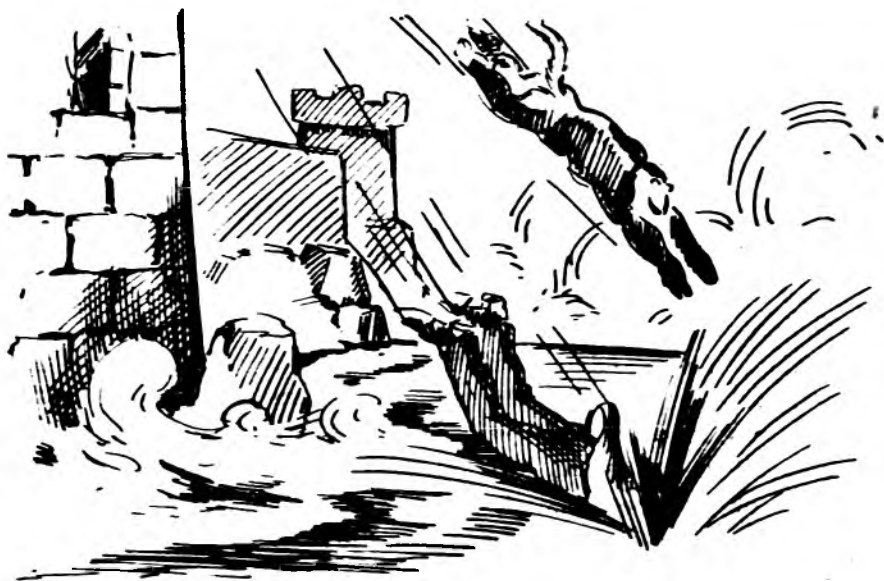
Po hodniku šetao je čuvar, oboružan čitavim snopom ključeva, kojih nije puštao iz ruku. Čudio se čovjek, kako je majmun mogao doći u zatvor među krštenu čeljad. Nekako oko ponoći, kad su svi kažnjenici polijegali i spavali čvrstim snom, stao je i čuvar zijevati. Hvatao ga san, a kako je uz to bio i malo gucnuo sjeo je na klupu i stao dremuckati.

Klok koji nije mogao ni oka stisnuti od muke, pozorno ga je promatrao. Gledao je: ključevi mu vise o ruci, koja ih labavo drži.

— Čekaj prijane, pomisli Klok, dočepat ću se ja tih ključeva, pa kud puklo da puklo. Ispruži kroz rešetke šapu, ali uzalud, bila je prekratka. Vrtio se i vrtio, pružao čas jednu šapu, čas drugu, no ni za Boga da dosegne čuvara.

— Ha! Pa zašto ja imam rep, dosjeti se najednom i što bi okom trenuo, okrene se stražnjim dijelom tijela, ispruži rep, uvuče ga među ključeve i hop! već su ključevi visjeli o njegovu repu.

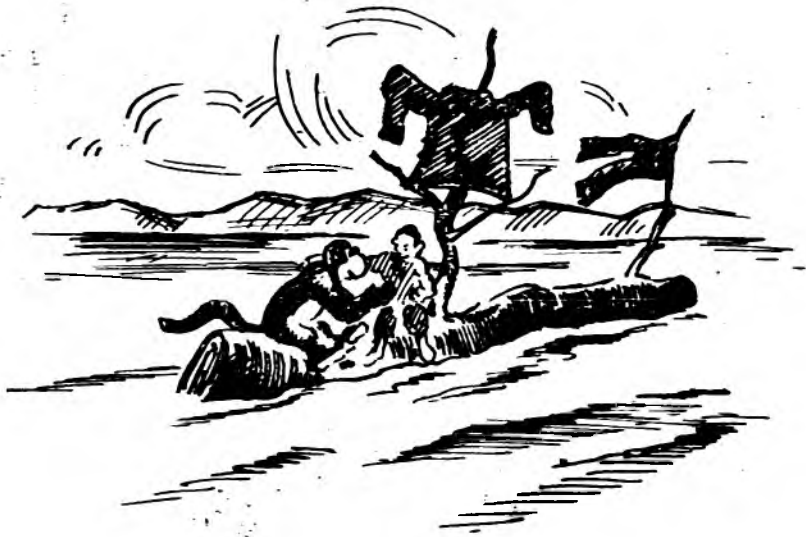
Dalje se je sve odvijalo strelovitom brzinom. U tren oka kavez je bio otvoren, a Klok je jurio po hodniku. Došavši do ćelije Jožičeve vrisne od radosti. Jožić videći Kloka, kako slavodobitno vitla ključevima, shvati u čas sve. Dohvati u ljetu ključeve, koje mu je dobacio Klok i za čas je već bio i on na hodniku.

Čuvar čuvši škripu brava i zvek ključeva dipne u vis. Videći Kloka kako bježi poleti za njim. Al da! Nema toga vjetra, koji bi mogao stići našeg majmuna. Za čas je bio na dvorištu. Jožić ko strijela za njim.

Čuvari stadoše trčati na sve strane, sve je bilo alarmirano i već je izgledalo, da će ih uhvatiti, jer su zidine oko zatvora bile vrlo visoke. To je bila nekada stara pomorska tvrđava. I da su to bili obični kažnjenici više je nego sigurno da ne bi bili mogli umaći. Ali Klok, Bože moj, to je majmun, a mi znamo, da nema te ograde, koju majmun ne bi preskočio, da nema toga stabla, na koje se ne bi popeo, i da nema zida uz koji se ne bi on uzverao. Bilo je to tako i sada. Klok je pograbio Jožića, ovio ga čvrsto svojim repom oko pasa i upravo majmunskom se vještinom popeo na vrh zidina. Svuda pod njima more. Što će? Nije im preostalo ništa drugo, nego da se sunovrate u dubinu i što Bog dade...

Začuje se pljusak, valovi poprskашe zidine i njih nestade u dubini.

— Gotovi su, utopiše se, rekoše čuvari. Nitko se još nije spasio tko je iz ovolike visine skočio u more... I ostaviše ih.

Oni se međutim nijesu utopili. Klok je znao plivati kao gumija, a i Jožić također. Neko su vrijeme ronili pod vodom, a zatim se s nekoliko spretnih zamaha digoše na površinu. Dugo su tako plivali, čas na leđima, čas na trbuhu, plivajući i odmarajući se i sve tražeći bilo kakov predmet da se na njem spase i odmore. Konačno ugledaju nekakav panj, koji je plivao po površini. Doplivaju do njega i sjednu na nj. Jožić svuče košulju i gaće, pa ih objesi na granu, koja je stršila od panja. Plivali su tako i odmarali se na suncu, koje je uskoro granulo.

Nekako oko podne opazi ih jedan brod, kome su mahali Jožićevom košuljom. Brod spusti čamac i uzme ih. Plovio je iz Barcelone u Centu, na afričkoj obali.

— Tamo ću vas iskreati, a vi se javite kod jugoslavenskog konzulata, koji će vas otpraviti prvim jugoslavenskim brodom u domovinu, rekao im je kapetan.

— Hvala Bogu, uzdahne Jožić, kad sam ovaj puta iznio živu glavu. Kad me sada nije smrt pokosila, jamačno ne će nikada više.

Klok je bezbrižno šetao palubom. On kao da je osjećao, da se za njih brine neko više biće, koje im uvijek u zadnji čas pomogne. Tako i mora biti. Oni su čestiti, dobri i plementi, njesu ni lupeži, ni pokvarenjaci, gdje god stignu čine samo dobro, pa kako se onda ne bi Bog za njih brinuo.

Sutradan iskreaše se u Centi.

Najveći aeroplan na svijetu sagrađen je u Rusiji, a zove se »Maksim Gorkij«. Dužina krila iznosi mu 64 metara, a srednja mu je brzina 240 kilometara na sat. Ima kabine za 70 putnika i 6 momaka posade. To je pravi zračni orijaš.

Slonovi zaustavili vlak. Na najnovijoj željezničkoj pruzi koja vodi kroz englesku koloniju u Africi, Ugandu, doživjeli su putnici ovih dana zbilja neugodan događaj. Pred selom Nairobi vlak je nenadano stao. Nasred pruge skupilo se veliko krdo slonova, koji nijesu htjeli ni za Boga da se maknu. Ni krika putnika, ni zviždanje lokomotive nije ih mogla prestrašiti. Kondukteri, koji su na toj pruzi uvijek oboružani puškama počeli su strijeljati. Međutim učinak je bio sasvim protivan nego što su oni očekivali. Slonovi su razbiješnjeli navalili na vlak. Vlakovodi nije preostalo ništa drugo, nego da potjera lokomotivu punom parom natrag. Istom nakon nekoliko sati, kad su se već slonovi bili razišli, mogao je vlak opet krenuti na put.

Zašto Indijanci nemaju brkove i bradu. Još nikada nijeste vidjeli da bi Indijanci imali brkove i bradu. Kako to? Mladi Indijanci, čim im stanu klijati dlačice pod nosom, čupaju ih iz korjena. Na taj način zapriječe da im brada i brk nikada ne narastu.

Majmuni kao radnici. Na zapadnoj obali otoka Sumatre naučili su ljudi majmune da im pomažu pri berbi kokosovih oraha. Urođenici, koji imaju takove majmune idu s njima od sela do sela na nadnicu. Majmun je privezan na dugačkom konopeu, da ne bi pobjegao. Kad ga dovedu pod kokosovo stablo majmun se popne na stablo i stane brati orahe, koje baca na zemlju. On se može popeti na svaku granu i dosegne svaki plod, do koga čovjek inače ne bi nikada mogao doći. Majmuni su tako uvježbani, da pobiru samo najljepše i najzrelije komade.

Najveća biljka na svijetu zove se rafflesia a raste u prašumama otoka Jave, Sumatre, Bornea i Filipina. Njezin je evijet velik preko jedan metar, a latice teže ukupno 5 kila. Boja cvijeta nije lijepa, a ni miris nije ugodan.

Koliko vrsta životinja imade na svijetu. Glasoviti prirodoslovac Linne izračunao je godine 1758. da na svijetu živi 7.400 vrsta raznih živih bića. Danas je međutim znanost utvrdila, da imade ništa manje nego 915.000 najraznovrsnijih vrsta živih bića. Samo gmazova (zmije, gušteri

i slično) imade 750.000 vrsta. Mekušaca (sipe, hobotnice, polipi) imade 100.000 vrsta. Ptica imade na zemlji 28.000 vrsta, riba imade 20.000 vrsti, sisavaca 13.000 vrsti, a vodozemaca 9.000 vrsta. Kada čitamo te silne brojke dolazimo uistinu do zaključka, da cijeli ovaj svijet i nije ništa drugo nego jedan veliki Božji zvjerinjak.

Skupa reklama. Sigurno je svaki od vas već opazio, kako pojedine trgovine ili tvornice skoro svakodnevno oglasuju u novinama svoje proizvode. Ovakvo oglašivanje je dosta skupo, te stoji često puta svaki takav oglas po nekoliko tisuća dinara. Uza sve to vidimo da mnoge tvornice ne žale potrošiti i sto i dvjesto tisuća dinara, kada hoće da čitateljima novina i listova objave svoje proizvode.

List »Saturday Evening Post« tiska se u pet milijuna primjeraka, a imade barem petnaest milijuna čitatelja. Jedan jedini oglas preko cijele stranice toga lista stoji malenkost od jedan milijun i pet sto tisuća dinara. I to samo za jedan jedini put. A ipak mnoge velike tvornice rado plate i tu ogromnu svotu jer znadu, da će taj dan petnaest milijuna ljudi pročitati naslov njihove firme i čuti o njihovim proizvodima.

Povijest i razvoj ure

Ne zna se, kad je napravljena prva ura. Kinezi drže, da su oni izmislili uru nešto oko 4000 godina prije Krista. Medjutim, kineska povijest je zapletena i zbunjena. Radi toga je najbolje, da se u pogledu razvoja ure obratimo na evropsku povijest, koja je točnija i jasnija.

Oko 2000 godina je prošlo od onog doba, kada su stari Grei mjerili vrijeme pomoću ogromnog stakla, kod čega je voda služila mjesto pijeska. Ovaj instrumenat je bio udešen tako, da je određena količina kapljica označivala jedan sat vremena.

Nijemci su imali uru nešto prije 900 godina. No prvi sat, o kojem je do danas došao točan opis, nalazio se u palači Karla V. u Francuskoj. One su bile navinute, da u određeno vrijeme zvone i automatski pozivlju narod u crkvu ili da ga sjete na molitvu.

Talijanski matematičar i učenjak Galilej je pronašao zakon o njihalu, a ovo je prvi put primijenio na sat Huygens god. 1657.

Ure sa zvoncem su u srednjem vijeku služile mjesto crkvenih zvona. One su bile navinute, da u određeno vrijeme zvone i automatski pozivaju narod u crkvu ili da ga sjete na molitvu.

U 17. stoljeću se je razvila prava manija za ure sa zvoncem. Jedna je ura bila načinjena, da udara u 12 sati o podne 44 puta, a u jedan sat po podne 113 puta. Tako su draguljari onog doba pravili zvona i postavljali ih na ure.

Kinezi i Arapi su najprije načinili uru sa raznim figurama, koje su se od vremena do vremena u određen sat pojavljivale u raznim pozama.

Najčuvjeniji je takav sat na katedrali u Strasburgu. Sat je načinjen 1352. Kad udara sat, javljaju se »mudraci sa istoka«, klanjaju se majei božjoj, a istodobno se čuje, kako pijetao udara krilima i pjeva. O podne 12 apostola prolazi kraj kipa Isusa Krista.

Jedan takav sat nalazi se u Beauvais (Francuska). On ima 14 raznovrsnih kretanja, 50 kazala i 90.000 različnih dijelova, a težj 35.000 funti.

U ono doba se je sat na tornju smatrao kao jedno od najdragocjenijih bogatstava. Kad je Harausch napravio čuvenu uru u Pragu (koja i danas radi, kao i prije nekoliko stotina godina), pobožni građani su se bojali, da bi on mogao otići u drugi grad i načiniti sličnu ili možda bolju uru. Da do toga ne dodje, oni su mu dali izvaditi oči. Čudan je mehanizam te ure! Tu je veliki kostur, koji drži u rukama konopac i zvoni svaki sat. Ta zvonjava pokazuje, koliko je sati.

Druge ure imaju mehaničke ptice pjevačice, lovce-konjanike, koji skidaju svoje glave i ruke, dok njihovi konji mašu repovima i glavom.

Prve su ure bijačice bile jedino na tornjevima raznih crkava. Kućne zidne ure nisu se pojavile ranije od običnog sata.

Najstariji sat u Americi nalazi se kod C. M. Rike-a u Coloradu. Taj sat je načinio William Stone iz Londona točno dvadeset godina prije nego je Kolumbo otkrio Ameriku. Ime urara i datum — 1472. — nalazi se na ploči na zadnjoj strani ure. Ovaj sat nije veći od običnog džepnog sata, samo što je malo deblji. Danas ide točno, kao i prije nekoliko stotina godina.

Mi smo se tako priučili na sat, da ne obraćamo nikakvu pažnju na njega i smatramo ga nečim običnim i naravnim. No iz ove kratke povijesti čovjek ipak može doći do zaključka, koliko je muka i poteškoća bilo, dok se sat nije razvio i dok nije postao savršen, kako ga vidimo danas. Svaka ura i svaki mali sat utjelovljuje mnogo mozga i dara.

NADMUDRIVANJA.

(Odgovori na šaljiva pitanja sa str. 86)

1. Kopriva.
2. Srp.
3. Nigdje, jer vino ne raste.
4. Ono, koje je sasvim cijelo.
5. Pijetao.
6. To je ako se u kotlu kuhaju cijela jaja sa soli. Možeš u kazan metnuti i trista kila soli, a jaja će ipak ostati neslana.
7. U ustima.
8. Puževa kuća.
9. Kad ga pas ugrize.
10. Samo dvije, i to one utrnete, jer su druge izgörjele.

NAŠI MLADI SARADNICI

ISTRI

Istro moja tužna
Što te bijeda bije
Plavi, bijel i crven
Što te ne ovije
 Zašto tvoje gore
 Uspavaše diva
 I zašto te muče
 Kada nijesi kriva
Gole ruke pružaš
Prek Kvarnera plava
A Velebit silni
Pozdrave ti dava
 I šapneće tiho:
 »Istro mila moja
 Okovana bijedom,
 Budućnost je tvoja« — —

Beograd

Aleksandar Radovanović

NE TUGUJ

Kad oluja vani bijesni
 Neveseo ja sam tad
 I na Istru izgublenu
Moje srce misli rad —
 Gledam, gdje ju izmučenu
 Pritisnuo teški jad
 I za djecom izgubljenom
 Njene misli lete sad
Ne tuguj mi, Istro draga
Izgubljeni nismo svi
Jer za dragu domovinu
Bojak ćemo biti mi
 Pa kad vidiš naše čete
 Gdje u sveti sreću boj
 Jeknuti će naši glasi
 Spašen bit će narod tvoj

Zagreb

Zvonimir Kostanjevac

GALEB

Jugovina muti more
I valja vale,
Što plačno šume
I na hridine se svale — —

Sisak

Dok valovi u hridine tuku
Čuj: glas neki u muku
To galeb neki grakće
I od šale
Zabavlja vale — — —

Nikola Bačić

Oče naš

Kad je jedan kralj otpuštao svoga učitelja, zamoli ga u zadnji čas, da mu dade svoj posljednji savjet, po kome bi vladao.

Odgovori mu učitelj:

— Kadgod se rasrdiš, nemoj ništa načiniti, ni zapovijedati, dok ne izmoliš »Oče naš«.

— Lijepo, ali dok ga ja izmolim, mene će proći srditost, reče kralj.

— Pa ja to i hoću odgovori učitelj.

Kralj je vidio, da je ovo pametan savjet, pa se po njemu i upravljao.

ZAGONETKE I ODGONETKE

ZAGONETKE

ISPUNJALJKA

(Hajdić Pavao, Babinopolje)

I

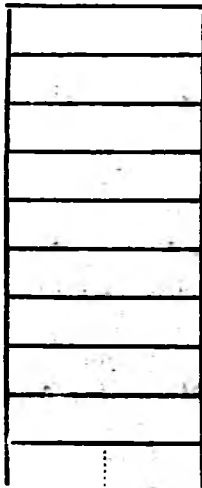

nevidljiv je
njime slušamo
drvo crnogorice
naš otok
zamjenica
dom. životinja
rijeka u Africi
muško ime
dio kuće

II

I—II grad u Južnoj Dalmaciji. II

I

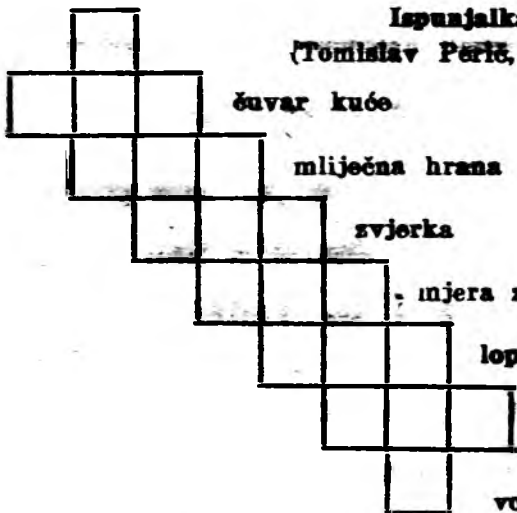

naš otok
glav. grad Livanske
žensko ime
driava u Africi
muško ime
snaga
daje vino
bog ljubavi
tekućina
muško ime

od I—II glavni grad Slovačke

Ispunjalika

(Tomislav Perić, Osijek)

čuvar kuće

mliječna hrana

zvjerka

mjera za vrijeme

lopov

pokazna zamjenica

vodoravno i okomito daje isto.

Ispunjalika

(Tomislav Perić, Osijek)

vrst sporta

zanatlija

diže se na moru

vodoravno i okomito daje isto.

Kraljeva šetnja

(Tomislav Perić, Osijek)

Č	U	S	A	U	B
M	I	Z	T	R	O
B	A	R	O	E	O
A	E	L	T	V	D

ODGONETKE IZ 5. BROJA

1. Križaljka. Vodoravno: 2. U. S. A., 4. Ortak, 6. Ara, 8. Led, 10. Paz, 12. Patak, 13. Časma, 14. Žar, 16. Dio, 17. Sin, 18. Gorak, 20. Sag. — Okomito: 1. Istra, 2. Ura, 3. A. A., 5. Petar, 7. Pazin, 8. Laž, 9. Dar, 10. Pad, 11. Smo, 15. Miran, 17. S. O. S., 18. Nag.

2. Ispunjalka. Rim—Mir, Sir—Bis, Bok—Kob, Bar—Rab, Vis—Siv, Dar—Rad, Loe—sol.

3. Mala zagovetka. Rim—Mir

4. Anagram. Sitar—Istra.

5. Breytanica. 8 1 6
 3 5 7
 4 0 2

Ispravno su riješili: Josip Poletti-Kopešić, Zagreb; Ivo Periša Jerkov, Šibenik; Blaženka Kučan, Hreljin; Dušan Reljić, Osijek; Kreša Kružić, Hreljin; Alma Polić, Hreljin; Urh Marcela, Zamet; Dabić Dušan, Osijek, Hercegovska ul4; Vido Bjelić, Hreljin; Jaksetić Franjo, Zagreb, Đački internat; Vinko Šurina, Zagreb, Ilica 226; Antun Čivić, Babina-greda; Bušić Zdenko, Metković; Anka Vale, Baška; Carević Lena, Metković; Ivan Mikec, Marija Gorica; Josip Spajić, Metković; Cindrić Mira, Sušak; Blaženka Fabri, Bezdau; Ivica Mohaček, Zagreb; Makar Danica, Metković; Vinko Janeš, Skrad.

Nagrađeni su svi i svima smo poslali po jednu malu knjižicu.

Modni krojački salon za gospodu

A. SLAVEC, ZAGREB

Ilica — Mesnička ulica 1 — Telefon 74—43

**Na skladištu uvijek bogati izbor
originalnih engleskih štofova**

Odlikovao zlatnom medaljom i „Grand-Prix“-om u Nici

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko. Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 50-81.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara Petar Acinger, Zagreb, Gundulićeva ulica 29a.